wat *minder sterk* in strijd handelen met den eisch der broederlijke liefde in Christus, die geen kerkelijken scheidsmuur erkent.

En nu zou dit voor Amsterdam zeer zeker te kras zijn.

De Amsterdamsche „orthodoxe" Synodale predikanten loopen nog altoos langs 's heeren straten rond met een idée fixe, alsof zij de slippedragers der aloude Regenten waren, en alsof een man in Doleantie een uitgebrokene uit het dolhuis is.

Nu dit zij zoo!

Te zijner tijd zal God de Heere ook hen wel brengen waar ze zijn moeten.

Maar zonder Amsterdam, en nog een enkele plaats misschien, dan uit, zoo blijven er toch altoos nog tal van steden en dorpen over, waarin een iegelijk die Christus Jezus in onverderfelijkheid liefheeft, zijn broeder in Christus kan zoeken, kan eeren en liefhebben, ook al scheidt hen voorshans nog de klove, dat de één nog altoos Synodaal is en de ander in de Scheiding of in de Doleantie vrij wierd.

Naar aanleiding van wat we een vorig maal onder de *Pers* over orgel en piano uitspraken, zond een houder van een *orgel- en pianomagazijn* ons onderstaand schrijven:

Naar aanleiding van eene opmerking door UEd. onlangs in *de Heraut*, en nu in het laatst verschenen nummer weer over het gebruik der piano, is het dat ik beleefd UEd deze letteren zend, om, mocht het zijn er wellicht iets in is dat UEd overdenking waardig was. Vooreerst zij gezegd dat ik mij verblijd, dat deze zaak in de bladen beschreven wordt. *Geheel ben ik het met UEds. opmerking eens dat de piano zoo selden goed gebruikt wordt, en dat er voor Christ. gezinnen een gevaar in steekt.* UEd zult gevoelen dat het mijn natuur niet streelt op vermindering van piano's aan te dringen daar ik het grootste deel mijner verdienste hiervan geniet. Toch mag ik door genade zeggen, liever alles vaarwel gezegd dan 's Heeren eer niet te zoeken. Dikwijls kom ik in moeielijkheden vooral wat verhuren betreft, waar ik vooruit niet anders kan zien of het instrument wordt in dienst des duivels gebruikt, en heb dan ook dikwijls geweigerd welk geldelijk voordeel er ook aan verbonden was. Voor een met veel schoonheidsgevoel bedeeld en kunstminnend Christen geloof ik dat er in elke kunst gevaar schuilt.

Nobele verklaringen, waaraan hij dan den wensch toevoegt, dat deze gewichtige zaak beter ingedacht moge worden, ook met het oog op de propaedeuse die naar veler oordeel het pianospel ook voor het orgel geeft.

Gelijk men licht begrijpen zal, was dit schrijven van een deskundige ons koren op onzen molen, waarvoor we hem danken.

Nadere bespreking zal dan ook wel volgen.

Maar eer men toekomt aan de bespreking der *technische* quaestie, moet eerst de paedagogische quaestie voor de verantwoordelijkheid der ouders zijn gelegd.

Ook in tal van Christengezinnen geven Christenouders er geld, soms veel geld voor uit, om hun kinderen een keurige piano ter bespeling te bieden, en daarna lessen op de piano te laten geven; een uitgave waarvoor ze zich dan rijkelijk beloond achten, zoo hun zoons of dochters smaak in dit spel hebben, en het er tot zekere hoogte in brengen. En wel heeft men dan veelal ook een orgel, maar van veel *minder* kaliber; wordt op het orgel *geen* les gegeven; en is een uitvoering op het orgel iets, waar, except bij het zingen van een psalm, zelden aan wordt gedacht.

Zoo *heerscht* dus de piano, evengoed in onze Christelijke gezinnen, als in de gezinnen der wereld; en zelfs op Christelijke kostscholen zou men wel achten, dat de opvoeding niet compleet was, zoo er geen pianoles werd gegeven, maar om orgelles denkt bijna niemand.

Dit brengt dan de zonen en dochters uit deze gesinnen vaak weer in aesthetische aanraking met de lieden der wereld.

Vooral wie het tot op zekere hoogte in het pianospel bracht, moet dan ook eens naar een concert.

Van het concert gaat het dan naar de opera.

Van de opera naar de gewone komedie.

En zoo dringt in meer dan één vroom gezin, juist door dat pianospel, een geest en een usantie in, die *koud* voor Jezus maakt en *warm* voor de kunst.

En dit nu mag niet.

Dit is *tegen* de Doopsbelofte.

Dit is zonde voor God.

Iets waar we vollen nadruk op leggen, niet om de piano als muziekinstrument op zichzelf af te keuren; want wat zou daartegen zijn?

Maar wel, omdat de piano het modeinstrument van onze eeuw is geworden; het gewone instrument onzer wereldsche kringen; en daardoor een instrument dat tot een macht en een invloed is gekomen, waarvan de schadelijke gevolgen voor den godvruchtigen levenstoon en bij de opvoeding onzer kinderen niet uitblijven.

Zulk gevaar nu dreigt van het orgel niet.

En daarom blijft het onze leuze: Laat bij onze opvoeding, laat in onze Christelijke kringen het orgel de eereplaats gaan innemen, en de piano bijzaak worden.

Vooral thans nu de orgels zoo veel verbeterd en zoo goedkoop zijn geworden, is dit uitnemend wel mogelijk.

Het orgel verleidt uw kinderen niet, maar leidt ze op.

En bij het orgel gaat de geestdrift en de lofverheffing van het gemoed niet naar den afgod van de kunst uit, maar naar God den Heere.

In verband met de uitlating in onze meditatie over de Dooperschen, ontvingen we van den heer J. M. de Jong uit Leksmond, onderstaand schrijven, dat we om het belang der zaak in zijn geheel opnemen.

Het luidt aldus:

Geachte Redacteur!

In de *Heraut* van Zondag 6 December ll. onder het opschrift »Die ons heeft verzegeld", vind ik aangaande de Dooperschen tijdens de Hervorming het volgende:

»De Dooperschen, die voor Calvijn hier ininvloed wonnen, en de vrome zielen gevangen hielden, *die* ja kweekten den twijfel aan; die leerden de vromen met een boekje in een hoekje zitten; maar die hebben dan ook voor de vrijmaking van ons land van Spanje's dwingelandij nooit een vinger uitgestoken."

Ter wille van waarheid en onpartigheid, veroorloof ik mij hierop het volgende met bescheidenheid aan te merken.

In het jaar 1577 heeft de Prins Stadhouder Willem I, de regeering van Middelburg vermaand om de Doopsgezinden, die weigerden gewapend op de wacht te trekken, en ook om hun getuigenis met eedzweren te bevestigen, daarover niet te bemoeielijken.

In het volgende jaar werden zij evenwel op nieuw bedreigd met ontneming van burgerrechten en het sluiten van hunne winkels, waarover op hunne klachten de Prins op 26 Juli 1578 een brief aan genoemde regeering richtte inhoudende eene zeer ernstige en dringende vermaning, om de Doopsgezinden volstrekt niet in hunne geloofsovertuiging te bemoeielijken. De geschiedschrijver teekent hierbij aan.

»Zijne Doorluchtigheid had bijzondere liefde voor deze gezindheid, alzoo eenige leden derzelve hem reeds in het jaar 1572 eene goede som gelds, naar hunne gelegenheid en die den tijds tot vordering der gemeene zaak hadden verstrekt." Zie Wagenaar. Vaderlandsche Historie, deel 7, bladzijde 211, 212 uitgave 1792.

Uit dit bericht blijkt derhalve dat de Doopsgezinden, van welke een zeer groot getal hun geloof met den marteldood hebben bezegeld, ook van hunne goederen hebben bijgedragen om ons Vaderland van Spanje's dwingelandij te verlossen.

Verzoek UEd. voor deze regelen een plaatsje in de *Heraut*.

Met de meeste achting

Uw dienaar
J. M. de Jong.

Leksmond, 9 December 1891.

Heel dit schrijven nu rust op een misverstand.

Onder „de Dooperschen" verstaat de heer De Jong »de Doopsgezinden", terwijl wij er de Anabaptisten mee bedoelden, van wie Menno en de zijnen zich juist afsonderden en tegen wier dwalingen ze protesteerden.

Want wel stond ook Menno Simons, zoo men tot de beginselen afdaalde, op hetzelfde onhoudbare standpunt, waarop oorspronkelijk David Joris en zooveel anderen stonden. Maar Menno muntte uit door stille bezadigdheid, en had niets van een drijver of fanatiek dweper.

We verzoeken daarom onzen lezers, zoo dikwijls ook voortaan in ons blad van de Dooperschen sprake is, hierbij *niet* aan de Doopsgezinden te denken, die nooit anders dan een klein groepje gevormd hebben, geen enkele daad van fanatisme te hunnen laste hebben, en nimmer ook maar één oogenblik de houding van ons volk tegenover Spanje bepaalden; maar wel aan die velerlei groepen van Anabaptisten, die vaak in Friesland, Groningen en Holland een tijdlang den toon aangaven, een geheele schare van martelaren leverden, en passief tegenover de plakkaten bleven.

En het is aan dezen onhoudbaren toestand, dat eerst door het Calvinisme, maar toen ook zegevierend, een einde is gemaakt.

Kuyper.

Voor Kootwijk.

Door Dr. A. Kuyper ontvangen: »Voor het tractement" door den heer A. Elshout te Lollum van IJ. J. F. onder Arum, gecollecteerd in mijn gezin *f* 6; van Trijntje O. B. te Lollum op haar 15sten verjaardag *f* 2 50; »voor de school" van B. te Putten *f* 5; door den heer W. Hovy van P. 41 te Baarn *f* 5; eenige giften gevonden in de schoolcollecte *f* 3.50.

Door Ds. J. H. Houtzagers: van H. te Vlissingen, Unie, *f* 1; uit Arnhem *f* 2.50; van den heer M. te Driebergen *f* 1; Wagenaar te Broek op Langendijk *f* 2; door den heer W. H. te Amsterdam van E. te Nijmegen *f* 1.50; van C. te Wassenaar voor het tekort *f* 10.

Voor de arme kinderen te Kootwijk, een pak nieuwe kleertjes van mevr. de Wed. H. te 's-Hage.

Het vinde navolging bij velen, daar de diaconie van alle middelen beroofd is.

Totaal ontvangsten *f* 2014.16.

Uit de Pers.

Uit de *Zuid-Holl. Kerkbode* merken we, dat er ook *ongeduldige* Calvinisten zijn. Ongeduldig over den langen duur van de bruidsdagen.

We lezen daar toch:

Met verlangen wordt allerwegen naar voortgang in de zaak van de vereeniging onzer gereformeerde kerken uitgezien.

Zeker allermeest, omdat de harten zich zoo verblijden zullen, wanneer de oude gedeeldheid voor goed tot het verledene behoort en men aan zoovele broeders en zusters, voor wie het hart altijd wat gevoelde, maar tegen wie men soms toch alles behalve lief was, nu aan den heiligen disch als leden van hetzelfde lichaam brood en beker zal mogen toereiken.

Wie Sion mint, verlangt daar zoo naar. Die vereeniging aan het heilige avondmaal met alle de beliefders des Heeren is het hoogste, wat in de samensmelting bereikt kan worden. Daarover zullen zich dan ook de engelen Gods verblijden.

O, als er licht over opgaat, dan blijft ieder kind van God voor goed *af* van *het avondmaal onder de genootschapsreglementen van 1816*, dat met gelijke erkenning van het ongeloof en met verwerping van de gehoorzame belijders gepaard gaat. Wij zijn op grond van het Woord er van overtuigd, dat er *een ban des Heeren* tegen die avondmaalsviering uitgaat.

Maar ook, waar het licht ons mag bestralen, daar gelooft ons harte aan een heerlijke herrijzing van Sion wanneer Gods volk *in gehoudenheid aan de belijdenis van onzen Bondsgod, zich al te samen vereenigt aan het heilige avondmaal.*

Komt de Heere zich dan eens krachtig in het midden openbaren, dan zal het een feest zijn, als toen Salomo's tempel werd gewijd. Dan wordt de kerk nog eens openbaar in de kracht des onvergankelijken levens.

Hoe hijgt al het volk, dat God vreest, daarnaar. En daarom ook naar de vereeniging.

O, er kan door die vereeniging zooveel anders worden. Want in al den strijd en den arbeid des levens zullen wij dan ook samen optrekken. Wij willen niet vooruitloopen. Wij kunnen het ook niet overzien. Maar wat zal er veel ten goede kunnen veranderen, wanneer onze Gereformeerde kerken één zijn.

Behalve datgene, wat door de vereeniging zal gebeterd worden, is er ook vooral in de *omstandigheden* van het oogenblik veel, dat naar de voortgang der zaak zeer verlangen doet.

Wij zitten in een moeilijk halfjaar.

De kerken zijn nog niet één, — en toch behooren en begeeren zij na den handslag die gegeven mocht worden, in alles *met elkander te rekenen*. Zij willen in alles met elkander rekenen, — en toch mogen zij *nog niet doen alsof zij reeds vereenigd zijn*.

Deze dubbele verhouding heeft ten gevolge dat men in veel dingen niet weet, hoe te handelen. Dat men niet recht voort kan.

Hier zijn twee Gereformeerde kerken op dezelfde plaats vacant, zal men ieder een leeraar beroepen? Dat gaat nu toch niet. Zal men *samen* een leeraar beroepen? Dat gaat ook nog niet. Zal één kerkeraad het doen en de andere het laten?

Daar is slechts één der kerken vacant. Zal men beroepen? Dat lijkt zoo scherp zoo weinig hartelijk. Vooral als de plaats best door één dienaar kan verzorgd worden. Zal men het beroepen staken? Maar daar komen velen tegen op: »wij zijn nog niet vereenigd."

Ginds moet een kind gedoopt worden. Over vijf, zes weken komt er een dienaar van de classe; maar in de zusterkerk is *heden* gelegenheid om den doop te ontvangen. Wat zal men doen? Doopen? Uitstellen?

Elders moet een nieuw kerkgebouw gesticht worden. Soms waren beide gemeenten reeds op weg, om tot kerkbouw te komen. Maar nu. Zal men nog *alleen* bouwen? Zal men *samen* bouwen? Hoe kan dit? Men mag niet gescheiden zijn; en men mag ook niet vereenigd zijn.

We noemen slechts een paar moeilijkheden, die zoo de zaken niet nuchter bezien worden, soms hier of daar tot gevoeligheden, tot verwijdering zelfs tot moedeloosheid in de zaak der vereeniging kunnen leiden.

Dit laatste nu mag volstrekt niet.

Maar 't behoeft ook niet.

Deze moeilijke tijd gaat spoedig voorbij. Wij verwachten, dat weldra de handeling, om het reglement door de Dordsche kerkenorde te vervangen, voltooid wordt. Dan kan het voorstel over de *wijze van uitvoering* der vereeniging tusschen de wederzijdsche deputaten voor beider Synoden opgemaakt worden. En dan komt er spoedig gang in de zaken.

Maar in dezen tusschentijd zij men nu toch overal wijs. Men grijpe niet te ver vooruit. Wij gelooven dat het goed is alhans de *Sacramentsbediening* nog gescheiden te houden. Maar daar mogen geen gevoeligheden uit voortkomen. Ieder die van *oordelijk gereformeerd* houdt, zal toegeven dat het zoo behoort. In zake *beroepen* zie een iegelijk niet slechts op het zijne, maar ook op wat der anderen is. In andere zaken, b.v. kerkbouw, is vaak een weg te vinden, die met de vereeniging rekening houdt, en toch ook niet verder gaat, dan wij zijn.

De raad, om in dezen tijd toch *niets* met elkaar samen te leven, — achten wij evenwel verwerpelijk. Wij mogen evenmin aan de ééne als aan de andere zijde den verkeerden weg opgaan.

Niet handelen als ware de ineensmelting reeds afgeloopen.

Maar ook *niet* handelen, als ware er nog niets van de vereeniging in het leven getreden.

Wij gaan *niet meer terug*.

Daarom hebben wij geraden, dat men in den *dienst des Woords en der gebeden* eens zal samenkomen. Geen verwarring; maar *ieder dienaar met zijn eigen kerkraad*. Voorts komen de *kerkraden* eens samen. En eindelijk zoeke men in zaken, die ook den anderen kerkraad raken, zoo mogelijk *overleg*.

Dan loopt men *niets voornit*. Maar dan stuurt men ook niets *achteruit*!

Wij moeten daar staan, waar de Heere tot op dit oogenblik zijne kerken bracht. *Nooit meer terug!* Maar iederen stap vooruit, dien de Heere ons op ordelijke wijze gunt.

En dan blijven er nog gedurig moeilijkheden.

Maar voor het gebed moet ook wat overblijven.

Het verheugt ons dat Ds. Sikkel dit *ongeduld* poogt te bedwingen.

Maar eerlijk gezegd, verstaan we van dit *ongeduld* niets.

Toen de voorloopige Synode te 's-Gravenhage uiteenging, heeft niemand zich voorgesteld, dat er ook maar aan te denken viel voor het midden van 1892 weer Synodaal saam te komen.

Juli, Augustus of September 1892. Zoo ongeveer stelde men het zich voor.

En nu zijn we nog pas in December 1891.

Wat reden of oorzaak voor *ongeduld* zou er dan zijn?

Veeleer verdienen de Christ. Geref. Deputaten onzen dank dat ze *zoo hard* gewerkt hebben.

Laat ons toch geen juffertjes zijn, maar *mannen*.

En ook vraag uzelven eens af, of *ongeduld* wel een woord is, dat in het woordenboek van een Calvinist hoort te staan.

Kuyper.

Officieele berichten uit de Ned. Geref. kerken.

Aan de Kerken Classis Arnhem c. a.

De Ned. Ger. kerken in de classis Arnhem c. a. worden herinnerd, dat in dit kwartaal October—December *ééne* collecte voor de proceskosten moet worden gehouden en voor zoo verre zij zulks nog niet deden, dringend verzocht deze collecte op Zondag den 20sten December a.s. te doen plaats hebben en de opbrengst te zenden aan het adres van den ondergeteekende, deputaat voor de proceskosten classis Arnhem c. a.

H. J. Hazelhoff.

Doesburg, 8 December 1891.
Gasthuisstraat.

KNIJPE, 6 Dec. De dag van heden was voor de kerk alhier een gewichtige en een gezegende. De beroepen dienaar des Woords Ds. J. J. Steinhart, die reeds twee en een half jaar ons diende als oefenaar, mocht het voorrecht smaken, Zondagmorgen door Ds. Brouwer van de Lemmer in den dienst des Woords te worden bevestigd, naar aanleiding der woorden in Gal. 6: 14—16. Over het kruis als hoofdinhoud sprekende, verdeelde ZEerw. dit onderwerp in 5 onderdeelen als volgt:

1. Het kruis het hoogste ideaal des apostels.
2. De grootste ergernis voor de wereld.
3. Het levenselement van het nieuwe schepsel.
4. Het richtsnoer voor den dienst van God.
5. Het hoogste geluk voor de gemeente.

In eene keurige rede werden deze vijf punten ontwikkeld en toegelicht en werd deze openbare plechtigheid door eene groote schare belangstellenden bijgewoond. Des avonds ten 6 ure deed Ds. J. J. Steinhart zijne intrede naar aanleiding der woorden in 2 Cor. 4: 7 over de bediening des Woords als een schat aan aarden vaten toebetrouwd. ZEerw. verdeelde het onderwerp in drie punten en wel:

1. Waarom zij zoo wordt genoemd.
2. Waardoor zij wordt uitgeoefend.
3. Waartoe zij daaraan is toebetrouwd.

Ook hier werd in eene doorwrochte en kernachtige rede alles duidelijk en klaar uiteengezet en werd ook deze avondure een rijk gezegende èn voor de gemeente èn voor den leeraar.

Bij beide plechtigheden was de kerk vol en mocht dus eene groote menigte getuige zijn van het groote werk dat de Heere in zijne liefde aan deze kerk wilde ten koste leggen en in ons midden zoo heerlijk deed aanschouwen. Onze bede is, dat Hij zelf den band, tusschen leeraar en gemeente gelegd, steeds nauwer toehale en wij te zamen lang mogen verbonden blijven — en de Heere boven alles de eer ontvange — Zijn naam zij geloofd.

Namens den kerkeraad:
K. H. Veenbaas, *praeses.*
J. P. Smit, *scriba.*

De Deputaten voor de *hulpbehoevende kerken*, gelet op het besluit der voorloopige Synode, gehouden te 's Gravenhage, betreffende de zorg voor de hulpbehoevende kerken, vermeld in Acta art. 51 (blz. 68 en 69);

Hebben besloten:

1. de *kerken* te herinneren aan het voorschrift, dat in de maand Januari e.k. de eerste halfjaarlijksche collecte worde gehouden voor de hulpbehoevende kerken;

2. de *kerken* uit te noodigen die collecte te houden op Zondag *17 Jan.* e.k.;

3. te verzoeken, dat voor de kerken buiten de classis afgezonderd worde het bedrag dezer eerste collecte, ten einde in de vergadering met de classicale deputaten, welke slechts éénmaal 's jaars gehouden wordt, ruime ondersteuningen te kunnen verleenen; terwijl voor de kerken in eigen classis de collecte in Juli e.k. kan worden bestemd;

4. het bedrag der collecte aanstonds in te zenden;

5. de *classes* uit te noodigen *vóór 15 Febr. e.k.* opgave te doen van de kerken, in welker behoeften zij niet zelve voldoende kunnen voorzien met mededeeling en motiveering van het bedrag door de classis noodig geacht;

6. de *classes* uit te noodigen een deputaat te benoemen voor de vergadering, volgens 7° van gemeld besluit te houden; welke vergadering bepaald wordt op *Vrijdag 4 Maart e.k.*;

7. de Redactiën der plaatselijke *Kerkbooden* uit te noodigen de aandacht van kerkeraden en classes te vestigen op de collecte van 17 Jan. e.k., op de inzending der aanvragen om hulp vóór 15 Febr.; en op de vergadering met classicale deputaten op 4 Maart.

Deput. Syn. voornoemd,
Ds. P. J. W. Klaarhamer, *Voors.*
W. Hovy.
A. W. van Breck Calkoen,
Secr. Thes.

14 December 1891.

Zending.

De onwetenden.

IV.

De gedachte moge ontzettend zijn, dat nog tweehonderd millioen van ons geslacht in volslagen ruwheid leven, zonder zelfs iets dat op een gewijde oorkonde gelijkt, de laagsten op de trap der beschaving, weerzinwekkend vaak in uiterlijk en doen, toch is, hoe vreemd ook, juist in dezen toestand nog een lichtzijde; ja, we zouden durven beweren dat dezulken onder de meest hoopgevenden zijn voor de Zending.

Immers dezulken zijn wel iswaar in de diepste duisternis gezeten, maar daar tegenover staat dat ook geen valsche verlichting over hen is opgegaan. Wie iets niet weet is er erg aan toe; maar wie 't verkeerd geleerd heeft, vaak nog erger. Bij de geheel blinde heidenen moest de zendeling bijna alleen planten; bij de meer ontwikkelden eerst ontzaglijk veel uitroeien eer aan planten of zaaien valt te denken.

Let slechts op onze Oost. Waarom gaat de Zending op Sumatra zooveel voorspoediger dan die op Java? Om velerlei: maar ook hierom dat de Mohamedaan meent het te weten, hooger te staan dan de predikers des Christendoms, een verkeerde leer heeft aangenomen, en daardoor beheerscht wordt. De heiden daarentegen, ook al bezit hij op Sumatra zekere beschaving, is »maagdelijke grond." Dat is ook de ervaring geweest op Borneo, waar zoo uiterst ruwe stammen leven, en in onze West Indiën. En we herhalen het, onze Zending moet daarmee bij opleiding enz. *rekenen*.

Nu zal men zeggen, dat de mindere beschaving, de ruwheid en barbaarschheid oorzaak moeten zijn dat zulke volken in geen eeuwen tot Christenen en beschaafde natiën zijn te maken. Doch de uitkomst logenstraft dit volkomen.

Niet lang geleden werd op de Sandwicheilanden een gedenkteeken opgericht voor John Williams, den zendeling daar 50 jaar geleden door de wilden vermoord. Welnu, een der redenaars bij die stichting was, vergissen we ons niet, de zoon van een man die den moord hielp bedrijven. Dat feit gelijk de geheele ommekeer op deze eilandengroep, nu een beschaafd koninkrijk, in een halve eeuw, zegt meer dan alle tegenwerping.

De gekleurde, thans beschaafde en Christelijke bevolking van Noord-Amerika stamt af van voorouders die twee eeuwen geleden (soms slechts één) even wilde, ruwe heidenen waren als waarvan we boven spraken. De gekerstende Roode Indianen hebben veelal nog ruwe heidensche ouders gehad. En stammen we zelf niet af van heidenen even onbeschaafd en onwetend als thans onder de tweehonderd millioen barbaren worden gevonden. Toch was het Christendom, zelfs in zijn bedorven toestand, machtig genoeg om in een paar eeuwen heel 't gelaat der dingen te veranderen. En in onze koloniën getuigt de werkelijk wonderlijke verandering op Sumatra, hoe het blinde heidendom geen beletsel is tegen de vernieuwende kracht van Gods Woord, dat juist in dit heidendom vaak het krachtigst zijn werking toont.

Voorzeker, het is een ontzaglijk en hoogst uitputtend werk voor den man van beschaving en kennis, de ruwe velden op te sporen, levensgemak en gezellig leven op te offeren, het leven zelf in gevaar te stellen in de woningen der wreedheid en de verblijven van Kanibalisme in de noorden van Azië, de eilanden der Zee, de vlakte van Amerika of de schuilhoeken van het Zwarte werelddeel. En toch, wanneer men uitging in des Heeren kracht, zijn leven verliezend om het te vinden en zichzelf den Heere gewijd hebbende, is de uitkomst heerlijk geweest.

We wezen er reeds op. Maar we kunnen nog sterker spreken.

Dertig jaar pas geleden vond men op de Fidsji-eilanden menschenèters. Zij doodden de zendelingen en verslonden hen, gelijk de inlandsche Christenen die in hun handen vielen. En thans, van de 110,000 inwoners dier eilanders zijn er 100,000 kerkgangers.

Op Madagaskar zien we in denzelfden tijd een nagenoeg gelijke verandering ten goede. Diezelfde heerschappij, die de gemeente vervolgde, zoekt thans haar gunst, streeft naar een plaats onder de Christelijke regeeringen. De kerstening van de Zuidzee-eilanders is thans bijna volbracht. In nog geen eeuw zijn de zoo diep gezonken bevolkingen aldaar uit den slijkpoel opgetrokken. Thans ligt het grootste eiland Nieuw-Guinea aan de beurt en van drie zijden wordt de »verovering" beproefd.

Dergelijke ervaringen doet men letterlijk overal op.

Den 29 April 1873 stierf Livingstone, de groote zendeling-reiziger. Hij stierf alleen, op de knieën, uitgeput en, wat het doel zijns levens betreft, moedeloos, in 't hart van Afrika. Hij achtte zijn taak wellicht geheel mislukt, voor niet al het doorgestane leed geleden, 29000 mijlen te voet afgelegd om het verborgen land te ontdekken, te ontsluiten. Doch wat geschiedde? Juist Livingstone's dood was — we noemen slechts den naam van Stanley — het begin der volkomen, vrije opening van Afrika. Ontzaglijk waren al aanstonds de gevolgen van zijn arbeid voor Godsrijk en beschaving beide. De vooruitgang is groot, ook wat de verbreiding des Evangelies aangaat. Nog pas deelden ons de bladen een getuigenis mee dat èn betrouwbaar en veelzeggend is.

»Men denkt over het algemeen, dat in de binnenlanden van Oost Afrika nog geen spoor van beschaving aanwezig is. In *Blackwoods Magazine* kan men zich echter van het tegendeel overtuigen. Daarin is een brief opgenomen van Dr. Kerr Corr. uit Blantyre in Midden-Afrika, waarin de ontwikkeling wordt beschreven van het land, dat door Livingstone werd ontdekt.

We lezen daar o. a. dat de inboorlingen een kerk hebben gebouwd, die in Europa een goed figuur zou maken. Onder den invloed der Europeanen zijn de inboorlingen zindelijke, goed gekleede, Engelsch sprekende menschen geworden, die zeer bevattelijk zijn en elk handwerk met gemak leeren. De scholen, die door de zendelingen zijn gesticht, worden bezocht door 200 kinderen.

In de tuinen worden allerlei groenten en fruit met succes gekweekt en de koffieplantage breidt zich jaarlijksch uit. De Engelsche commissaris, die binnenkort verwacht wordt, vindt dus alles klaar. Hij brengt mede tien blanken, 200 Zanzibaristen, honderd tonnen goederen en twintig ponies en ezels. Er zal een viceconsul worden aangesteld, een politiekorps worden georganiseerd, terwijl postverbindingen en een muntregeling worden overwogen. Wat Livingstone in 1862 droomde, begint op de boorden van het Nyassa-meer langzamerhand in verwezenlijking te komen.

De heer Joseph Thomson, die na een reis van twee jaren uit Midden Afrika te Londen is teruggekomen, is ook vol lof over hetgeen tot dusver is gedaan. Groote vooruitgang valt te bespeuren, zeide hij. De koffieplantages verkeeren in bloeienden toestand en proeven worden genomen met suiker, thee en tabak. De inboorlingen leggen 200 à 300 mijlen af om in de plantages te mogen werken. En dat zijn dezelfde mannen, die eenige jaren geleden de geheele streek verwoestten! De blanken hebben een goed leven, zij bewonen flinke, groote huizen en hebben zich een kerk gebouwd, die in de buitenwijken van Londen niet zou misstaan. Het is een kathedraal in 't klein, mooi van lijn, met smaakvolle versieringen. Onder toezicht en leiding der blanken hebben de inboorlingen het werk verricht, terwijl bijna al de materialen op de plaats zelve werden gevonden of vervaardigd glas en dergelijke natuurlijk uitgesonderd."

Wie had zulks voor nog geen vijftentwintig jaar durven voorspellen. Zulk een overwinning, dat juist onder de minst ontwikkelden, de geheel buiten aanraking met Europa's beschaving opgewassen volkeren.

Hoogenbirk.

Buitenland.

Engeland. Centralisatiezucht in de Anglicaansche kerk.

De Engelsche Episcopale kerk heeft hare vertakkingen niet enkel in die drie vereenigde Koninkrijken van Groot-Brittanje waarover het Engelsche koningshuis den scepter zwaait, maar ook in de koloniën van Azië, Afrika en Australië en in Noord- en Zuid-Amerika. In welke verhouding staan nu die buitenlandsche kerken tot de moederkerk in Engeland. De voornaamste ambtsdragers der Episcopale kerken buiten Engeland deden een eed van gehoorzaamheid aan den aartsbisschop van Canterbury, den hoogsten waardigheidsbekleeder in de Engelsche Staatskerk. Doch dit geschiedde lang niet altijd, en als het gebeurde noemt de *Guardian*, het hoofdorgaan der Engelsche Ritualisten, het *onregelmatig*. Maar hoe zijn dan de buitenlandsche kerken in de hand der groote Anglicaansche kerk te houden? De *Guardian* betoogt, dat de aartsbisschop van Canterbury behoort verheven te worden tot patriarch der geheele Anglicaansche kerk over de breedte der aarde. »Wij denken er geen oogenblik aan, dat de aartsbisschop van Canterbury de patriarchale jurisdictie op zich zal nemen zonder eenige constitutioneele beperking of waarborgen. Maar dat eenig centraal gezag noodig is, en dat dit gezag alleen kan zetelen in den oorspronkelijken Metropolitischen zetel van Engeland, zijn feiten die voor de hand liggen voor allen, die den toestand der Engelsche kerk bestudeerd hebben", zoo beweert de *Guardian*.

Kennelijk wil men den aartsbisschop van Canterbury maken tot een tweeden paus. Doch dat men, als men in die richting arbeidt, ook scheiding van kerk en staat, begeeren moet, schijnt men niet te kunnen inzien. Immers de aartsbisschop, dien men met het hoogste gezag in de Episcopale kerk bekleed wil zien, zij het dan ook voorloopig met eenige beperking, wordt benoemd door de koningin van Engeland op voordracht van de raadslieden der kroon. En het gaat toch niet aan, dat de Anglicanen die over de geheele wereld verspreid zijn, hun geestelijk hoofd ontvangen bijv. uit de hand van een man als John Morley als minister en den prins van Wales als koning.

Doch het is nog niet zoover dat de Episcopale kerken buiten Engeland zich zouden willen onderwerpen aan de suprematie van den aartsbisschop van Canterbury. In de Kolonien zoowel als in Amerika heerscht een meer democratische geest in de Episcopale kerken. Reeds wordt in de *Guardian* de dreigende vinger opgeheven tegen de mannen van de Australische Anglicaansche kerk. »Indien deze kerk het historisch episcopaat gaat opgeven, of indien zij de Nonconformistische predikanten gaat erkennen als met hetzelfde gezag bekleed als de onze, dan zal zij ongetwijfeld de banden van vereeniging tusschen haar en de moederkerk aan eene uitrekking onderwerpen die noodlottig blijken moet. Het is bepaald noodzakelijk dat, voor zulke voorstellen aan een ernstig onderzoek onderworpen worden, men een beroep doet op eenig centraal gezag in de Anglicaansche kerk." Aldus de *Guardian*.